

У СВІТІ РІДНОГО СЛОВА

ЗОШИТ ІЗ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

До програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко,
та програми, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна

Микола Вашуленко, Світлана Дубовик

У СВІТІ РІДНОГО СЛОВА

Зошит із розвитку мовлення

4 клас

учня/учениці 4 ____ класу

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2021

УДК 811.161.2*кл4(075.2+076)
В23

Схвалено для використання в освітньому процесі рішенням експертної комісії з педагогіки та методики початкової освіти Міністерства освіти і науки України
(лист Інституту модернізації змісту освіти від 15.04.2021 № 22.1/12-Г-38)

Вашуленко М. С.

В23 У світі рідного слова. Зошит із розвитку мовлення. 4 клас: навч. посіб. /
М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2021. — 48 с.
ISBN 978-966-983-232-0.

УДК 811.161.2*кл4(075.2+076)

Посібник розроблено відповідно до програми з української мови для 4 класу закладів загальної середньої освіти.

Зошит розрахований для систематичного використання не менше одного разу на два тижні незалежно від підручника, за яким працюють учні.

ISBN 978-966-983-232-0

© Вашуленко М. С., Дубовик С. Г., 2021
© Видавничий дім «Освіта», 2021

УРОК 1. ДОКЛАДНИЙ ПЕРЕКАЗ ТЕКСТУ «ЯК КРАСА ВРЯТУВАЛА БЕРІЗКИ»

Пригадай! **Докладний переказ** — переказ із відтворенням змісту тексту з усіма деталями.

1 Послухайте текст. Поясніть одне одному, як ви розумієте його назву.

ЯК КРАСА ВРЯТУВАЛА БЕРІЗКИ

Знаєте, як краса врятувала берізки?

Був ясний, сонячний вересневий день. До лісу приїхали лісоруби. Вони мали зрубати берізки, які так розрослися, що заважали рости іншим деревам.

Берізки з білими стовбурами, золотистим листячком на тлі яскраво-синього неба були такими гарними! Зупинились лісоруби, завмерли від краси. Не піднялась рука із сокирою вчинити розправу над деревами. Розміркували, що можна деревця пересадити на іншу ділянку. І досі росте білокорий березовий гай, даруючи людям насолоду.

Гарна береза, та все ж наймальовничіша вона восени, коли кожен її листочок виблискує, наче виграє на сонці (за *Алевтиною Волковою*).

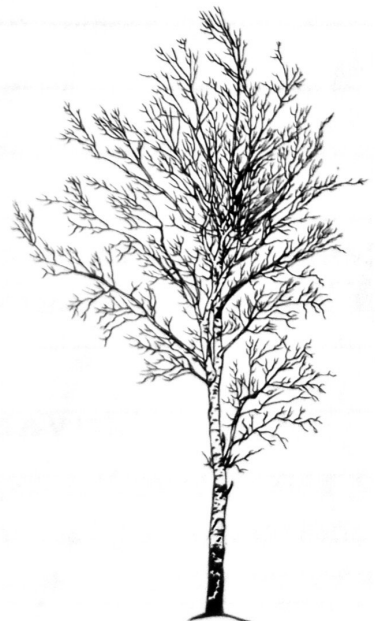
2 Добери і запиши свій заголовок до прослуханого тексту.

3 Поясни, як ти розумієш значення висловів.

Завмерли від краси; розправа над деревами; виграє на сонці.

4 Дай відповіді на запитання.

1. Про кого розповідається в тексті?
2. Про що ця розповідь?
3. Коли відбуваються події в тексті?
4. Якими були берізки?
5. Чому лісоруби не зрубали дерева?
6. Як краса врятувала берізки?

Урок 3. Складання коротких письмових повідомлень

1 До слова *повідомлення* доберіть і запишіть спільнокореневі слова, позначте в них корінь. Поміркуйте, від якого слова воно утворене. Усно поясніть свої міркування.

✓ Наведіть приклади ситуацій, у яких необхідно було скористатися письмовими повідомленнями. Кому вони призначалися? Про що в них ішлося?

2 Склади й запиши речення, уживаючи сполучення слів *письмове повідомлення*.

3 Дай повні письмові відповіді на запитання.

1. У яких випадках ти користуєшся письмовим повідомленням?

2. Кому ти пишеш повідомлення?

3. Як у сучасному житті можна передавати письмові повідомлення?

4 Пригадай будову письмового повідомлення. Визнач послідовність розташування його частин. Використай для цього цифри.

Автор

Зміст повідомлення

Звертання

Вітання

5 Пригадай, як у письмовому повідомленні треба звертатися. Запиши, як ти будеш звертатися до однокласника/однокласниці.

6 Нагадайте одне одному, що слід обов'язково зазначати наприкінці письмового повідомлення. Запишіть.

7 Доповни зміст письмового повідомлення.

Тому буду о 15:00. Матвійко

8 Напиши письмове повідомлення комусь зі своїх друзів/подруг. Повідом про час проведення спортивних змагань (конкурсу).

9 Напиши письмове повідомлення комусь із членів своєї родини. Повідом про цікаві новини зі свого шкільного життя.

Урок 4. Складання зв'язних висловлювань

- 1 Прочитайте загадку-акровірш. Відгадайте її, звернувши увагу на перші букви кожного рядка. Допишіть слово-відгадку.

У червоному намисті
Коло хати в зелен-листі
Розпишалася калина,
А із нею й тополина.
Їде візник, тихо стане,
На калину ніжно гляне,
А в уяві край постане. _____

- 2 Знайдіть на карті України місце, де ви проживаєте (обласний центр або ваше місто, село).
Розкажіть про свою рідну країну, розпочинаючи словами:

Україна — європейська держава.

- ✓ Запишіть кілька зв'язаних між собою за змістом речень про Україну.

- 3 Доберіть і запишіть слова та словосполучення, синонімічні до слова *Україна*.

- ✓ Доведіть, що іменники *край, країна, Україна* — спільнокореневі.

- 4 Добери і запиши кілька прикметників до іменника *Україна*.

5 Прочитай текст.

Найдорожче в житті кожної людини — той куточок рідної землі, де вона народилася, де вперше почула мамину колискову пісню й рідне слово, де минуло її незабутнє дитинство.

- Запиши кілька зв'язаних між собою за змістом речень про рідну землю.

6 Прочитай уривок із вірша Володимира Сосюри.

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води,
в годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди!..

- Запиши кілька речень за змістом вірша.

7 Розкажіть одне одному про свою любов до рідного краю, починаючи розповідь словами:

Україна — це земля, яку люблю найбільше я.

- Запишіть кілька зв'язаних між собою за змістом речень про любов до України.

8 Прочитай прислів'я. Поясни їх зміст.

1. Кожному мила рідна сторона.

2. Не забувай свій рідний край.

✓ Запиши кілька речень про Україну за змістом прислів'їв.

9 Прочитай віршовані рядки Василя Симоненка. Поясни, як ти розумієш слова батька до сина.

Можна все на світі вибирати, сину,
вибрати не можна тільки Батьківщину.

✓ Склади й запиши речення, уживаючи слова *батько, батьківський, батьківщина, Батьківщина*.

 10 Пофантазуйте і розкажіть, яку картину можна намалювати до віршованих рядків.

Розквітай, прекрасна Україно,
рідна земле, матінко моя!

II Склади і запиши кілька речень про те, якою ти хочеш бачити Україну в майбутньому.

12 Підготуйся і розкажи у класі про добрі справи, які ти і твої друзі робите на користь України.

УРОК 5. ТЕКСТ-РОЗПОВІДЬ «КАЛИНА — СИМВОЛ УКРАЇНИ»

1 Прочитай і відгадай загадку Віри Паронової. Допиши слово-відгадку.

У вінку зеленолистім,
у червоному намисті
заглядається у воду
на свою чарівну вроду. _____

2 Доповни віршовані рядки словами з довідки.

Де пливуть потоки _____,
в травах губиться _____,
у червоному _____
там пишається _____.

Слова для довідки: стежина, чисті, калина, намисті.

3 Добери й запиши прикметники, які вживаються разом з іменником *калина*.

4 Прочитай вірш Марії Деленко. Уяви те, про що у ньому йдеться.

Сонцем кетяги налиті
променисто пломеніють,
і любов до України
в кожне серце щедро сіють.

✓ Дай відповіді на запитання.

1. Чим налиті кетяги калини?
2. Що означає вислів *кетяги калини «променисто пломеніють»*?
3. Як ти розумієш вислів *грона калини «щедро сіють любов до України»*?

5 Поміркуй, чому калину називають природним символом України.

✓ Які інші природні символи українців ти знаєш?

6 Прочитай вислів-побажання. Поясни його зміст. Вивчи напам'ять.

Хай єднається в любові
українська вся родина,

розцвітає калиново
край калини — Україна.

7 Поміркуй, яке з поданих речень доречно буде використати в зачині тексту-розповіді про калину як символ нашої Батьківщини. Підкресли це речення.

Калина — краса України.

Калина — природний символ України.

Калина — гордість нашої Батьківщини.

8 Усно побудуйте текст-розповідь про калину — природний символ українського народу.

9 Запиши текст-розповідь про калину як символ українського народу, використовуючи матеріали цього та попереднього уроків.

Урок 7. СКЛАДАННЯ ТЕКСТІВ ПИСЬМОВИХ ПРИВІТАНЬ

Пригадай! Привітання — поздоровлення зі святом, адресоване комусь.

1 Розкажіть одне одному, з нагоди яких свят ви виготовляєте вітальні листівки з привітаннями. Запишіть їх назви.

2 Дай відповіді на запитання.

1. Кого ти найчастіше вітаєш зі святами?

2. Які вітальні листівки ти найчастіше використовуєш — виготовлені самостійно чи куплені в магазині?

3. Чому вітальну листівку, виготовлену власноруч, вважають найдорожчим подарунком?

4. Які вітальні листівки тобі подобається виготовляти (з малюнками, з аплікаціями)?

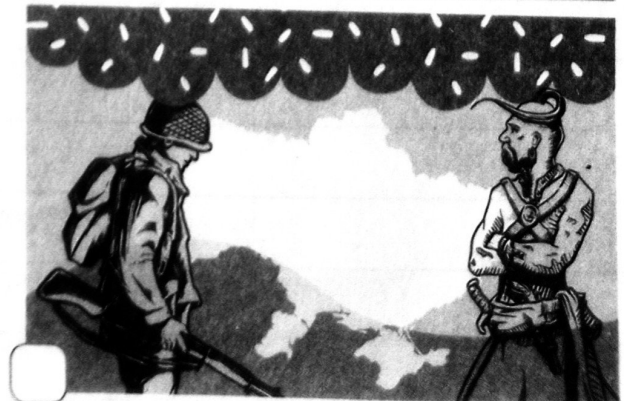
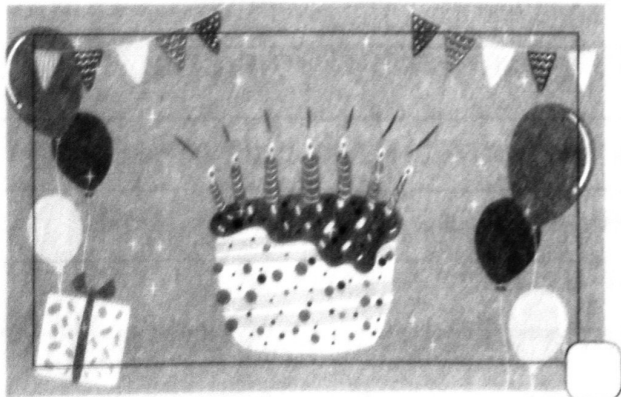
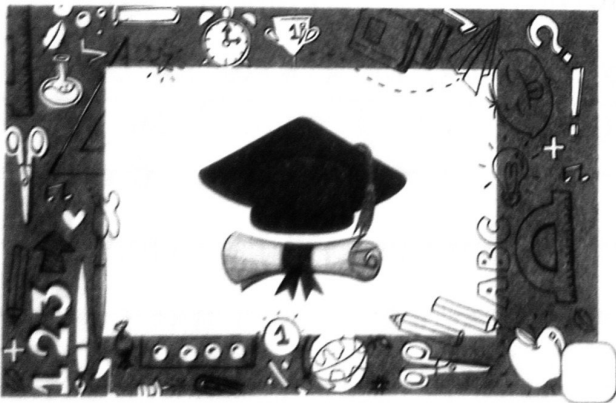
3 Розглянь вітальні листівки. Познач цифрами, з якої нагоди їх можна використати.

1. Із Днем матері

2. Із днем народження

3. Із Днем захисника Вітчизни

4. Із Днем знань

4 Назви, з яких частин складається будь-яке привітання.

5 Склади і запиши привітання для матері до Дня матері або для тата до Дня батька (у віршованій формі).

 6 Складіть і запишіть привітання.

1 група — бабусі з Великоднем;

2 група — дідусям з Новим роком;

3 група — друзі/подрузі з днем народження;

4 група — учительці/учителю з початком навчального року —
із Днем знань.

✓ Обговоріть складені у групах привітання.

 7 Прочитайте побажання. Поміркуйте і скажіть, кому і з якої нагоди їх можна висловити.

Хай весняне свято прикрашають
усмішок промені та квіти почуттів.

Любові й радості! Добра без краю!

Щасливих, сонячних майбутніх днів!

✓ Складіть усне привітання до свята.

- 8 Склади і запиши привітання своїм знайомим з якоїсь нагоди. Склади привітання від душі, щоб було приємно і тобі, і тому, кому ти пишеш. За потреби скористайся поданими словами-побажаннями.

Хай буде щастя і злагода у Вашому домі.

Бажаю міцного здоров'я. Хай буде мир у нашій країні.

Бажаю успіхів у навчанні.

- 9 Прочитай побажання. Поміркуй і скажи, кому їх можна висловити.

Бажаю завжди дивитися вгору — з вірою.

Бажаю завжди дивитися вперед — із надією.

Бажаю завжди дивитися навкруги (навколо) — із любов'ю.

Бажаю дивитися назад — тільки із вдячністю.

- Вивчи слова-побажання напам'ять і використай їх під час привітання своїх рідних і близьких людей.

- 10 Прочитай побажання Катерини Перелісної.

Бажаю щастя, здоров'я на довгі літа!

Щоб виростили розумні і сильні,

душею чисті і серцем вільні!

Щоб вам світила зіронька волі,

щоб ви не знали лиха ніколи.

- Самостійно склади схоже побажання для своїх однокласників та однокласниць. Запиши його на окремому аркуші і прочитай.

УРОК 8. ТЕКСТ-МІРКУВАННЯ «ЧОМУ ВАЖЛИВО БУТИ ДОБРОЮ ЛЮДИНОЮ»

Пригадай! У **тексті-міркуванні** висловлюються роздуми із приводу чогось, стверджується чи заперечується якась думка. До такого тексту ставимо питання **чому?** Текст-міркування складається із трьох частин: **твердження** (думка, яку треба довести), **доказ** (доведення), **висновок**.

- 1 Прочитайте уривок із вірша Любові Забашти. Поясніть одне одному, як ви розумієте останні рядки вірша.

Сказав мудрець:

— Живи, добро звершай!
Та нагород за це не вимагай...

Хай оживає істина стара:
людина починається з добра!

- ✓ Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до іменника *добро*.

- 2 Розкажи, які слова спадають тобі на думку, коли чуєш іменник *добро*. Запиши їх. Поясни, чому саме ці слова ти записав/записала.

- 3 Доберіть і запишіть якомога більше прикметників, які характеризують людину, що робить добро.

Добра людина — _____

- 4 Поміркуй і скажи, чому так говорять: «У людини добре серце, у людини добра душа».

- 5 Дайте відповіді на запитання.

1. Кого зі своїх друзів ти вважаєш доброю людиною?
2. Чому ти вважаєш цю людину доброю?

Урок 9. СКЛАДАННЯ ТЕКСТІВ ПИСЬМОВИХ ЗАПРОШЕНЬ

 1 Розкажіть одне одному, з нагоди яких подій люди використовують запрошення.

2 Прочитай, з якої нагоди можна використати листівки-запрошення.

1. З нагоди святкування (урочистої події).
2. З нагоди зустрічі (з цікавими людьми).
3. З нагоди дня народження.
4. З нагоди свята першого дзвоника.

✓ Розкажи, які запрошення ти отримував/отримувала.

3 Дай відповіді на запитання.

1. Кого ти найчастіше запрошуєш і куди?
2. Які листівки-запрошення ти найчастіше використовуєш — виготовлені самостійно чи куплені в магазині?

 4 Нагадайте одне одному, з яких частин складається запрошення.

5 Пригадай і запиши форми звертань у текстах запрошень.

6 Поясни, у якій частині запрошення використовуються слова і сполучення: *запрошуємо, ласкаво просимо, дозвольте запросити Вас*. Які з них використовуєш ти?

 7 Складіть і запишіть запрошення (на окремих аркушах):

1 група — запрошення однокласникам та однокласницям із нагоди дня народження;

2 група — запрошення бабусі й дідусеві на свято першого дзвоника;

3 група — запрошення подрузі/другові на концерт відомого співака;

4 група — запрошення батькам чи близьким на новорічний карнавал у школі.

✓ Обговоріть складені у групах запрошення.

8 Подумайте, кого можна запросити до класу (школи) і з якої нагоди. Складіть колективне запрошення. Запишіть його.

9 Склади запрошення для однокласників та однокласниць із нагоди якоїсь події у твоєму житті. Запиши його і прочитай у класі.

Запрошення

Урок 10. Складання зв'язних висловлювань за поданим зачином або кінцівкою

1 Прочитай початок тексту. Допиши кінцівку тексту.

1 вересня — День знань. Це свято відзначають всі учні й студенти, але найголовніші на ньому — першокласники та першокласниці.

Наймолодші школярі та школярки тільки виходять на шлях, сповнений відкриттів, незрівнянних за силою відчуттів радості від пізнання навколишнього світу і власних можливостей. Від першого кроку залежить дуже багато, зокрема й те, як швидко учень/учениця просуватиметься дорогою знань і як легко долатиме на цьому шляху перешкоди.

2 Визнач послідовність речень у тексті.

Це свято шанують у кожній родині, і образ захисника своєї Батьківщини став для нас святим. Ми зрозуміли, що любов до своєї Вітчизни — найглибше почуття людини, що боронити рідну землю — священний обов'язок кожного громадянина. 14 жовтня — День захисника України.

Склади і запиши два речення про справжніх патріотів України.

3 Допиши початок тексту.

Новий рік — це ще й свято здійснення бажань. Чарівником новорічного свята може стати кожен із нас. Головне, заздалегідь дізнатися про сокровенні бажання близьких і порадувати їх дарунками-сюрпризами.

4 Прочитай початок тексту.

Тарас Григорович Шевченко — видатний український письменник. Його називають Великим Кобзарем.

✓ Поміркуй і розкажи, чому Тараса Шевченка називають саме так.

✓ Склади і запиши основну частину тексту або його кінцівку (на вибір).

5 Прочитай початок тексту. Удоскональ його, уникаючи повторів. Допиши кінцівку тексту.

1 квітня — День сміху. Цього дня завжди тримайте напоготові жарти! Цього дня немає жодних заборон на те, де, коли і над ким жартувати. Сміх, веселощі й кумедні розіграші цього дня не знають кордонів і займають неабияке місце в житті людини.

6 Прочитай текст. Детальніше розкажи про це релігійне свято у другому і третьому абзацах тексту.

Великдень відзначають найчастіше у квітні. У цей день всі християни святкують Воскресіння Ісуса Христа і пробудження природи. Цей день знаменує відродження, перемогу світла над темрявою і добра над злом, а символ нового життя — фарбоване яйце (крашанка чи писанка) — обов'язково є в кожному домі.

7 Прочитай зачин тексту. Допиши ще один абзац, який би складався із трьох речень.

Друга неділя травня — День матері. Березинею родини називають жінку-матір. Найріднішу й наймилішу матусю вшановують у цей день діти, дякують за тепло і ласку, за турботу і любов.

8 Прочитай початок тексту. Напиши, як святкують свято День Незалежності України у вашому місті, селі. За потреби скористайся додатковою інформацією з мережі Інтернеті.

24 серпня — День Незалежності України. У 1991 році Верховна Рада України в цей день ухвалила важливий документ — «Акт проголошення незалежності України». У ньому зазначалося, що територія України є неподільною і недоторканою. Відтоді 24 серпня відзначають як державне свято — День Незалежності України.

Цього дня ми згадуємо багату історію нашої держави, героїв і видатних людей, які присвятили своє життя відданому служінню Батьківщині, боротьбі за відновлення державності України.

Урок 11. Докладний переказ тексту «Якого кольору слова?»

1 Розкажіть, у яких випадках слід використовувати докладний переказ тексту.

2 Прочитайте уривок із тексту Євгена Гуцала «Якого кольору слова?» і два варіанти його переказу, написані різними учнями. Визначте, чий переказ тексту більш вдалий. Поясніть чому. Позначте ✓.

ЯКОГО КОЛЬОРУ СЛОВА?

А якого кольору слова?

Тихесенько вимовляю слово *зелень*, і постає переді мною все зелене. Я вже чомусь не сумніваюсь, що й саме це слово зеленого кольору.

А слово *осінь* — жовте, бо восени дозрівають усі грушки в нашому садку, всі яблука. Спершу вони світяться поміж листям молодесеньким жовтим полум'ям, потім починають потроху падати на землю. Й одного дня залишається на гіллі саме тільки жовте, недогоріле листя.

Слово *підсніжник* — біле. Від нього чомусь пахне сніжком, який починає танути.

Пролетіла над подвір'ям ворона. Вона понесла в дзьобі галузку. Я подумав, що то вона понесла своє чорне слово. Бо слово *ворона* — чорне.

Ось такі кольори мають відомі нам слова.

1 варіант

Якого кольору слова?

Слово *зелень* — зеленого кольору.

Слово *осінь* — жовтого кольору. Восени всі груші й яблука жовтого кольору. Листя на деревах стає жовтим.

Слово *підсніжник* — білого кольору. Він нагадує сніг.

Слово *ворона* — чорного кольору. Вона — чорна.

Ось такого кольору слова.

2 варіант

Якого кольору слова? Вимовляю слово *зелень* і уявляю все зелене. Це слово зеленого кольору.

Слово *осінь* — жовте. Восени дозрівають груші та яблука. Спочатку вони світяться поміж листям жовтим полум'ям, потім починають падати на землю. Пізніше залишається на гіллі тільки жовте листя.

Слово *підсніжник* — біле. Від нього пахне сніжком, що починає танути.
Слово *ворона* — чорне, бо ворона завжди — чорного кольору.
Такі кольори мають відомі нам слова.

3 Поясніть одне одному, як ви розумієте назву тексту. Запишіть слова — назви кольорів у тій послідовності, у якій їх згадано в тексті.

4 Прочитай цей текст ще раз. Поміркуй: це розповідь, опис чи міркування. Підкресли правильну відповідь.

5 Доберіть і запишіть свій заголовок до поданого тексту.

6 Дай відповіді на запитання.

1. Якого кольору слово *зелень*? _____

2. Якого кольору слово *осінь*? _____

3. Якого кольору слово *підсніжник*? _____

4. Якого кольору слово *ворона*? _____

7 Прочитайте пункти плану і пронумеруйте їх у тій послідовності, у якій будете переказувати текст.

Кольори слів.

Колір слова *ворона*.

Колір слова *осінь*.

Колір слова *підсніжник*.

Колір слова *зелень*.

Кольори, які мають слова.

Урок 12. Науковий опис річки Дніпро

Дізнайся більше! Річка Дніпро має притоки. Великі притоки: Прип'ять, Десна. Середні притоки: Тетерів, Ірпінь. Праві притоки: Стугна, Красна, Бобриця, Сквиря, Леглич, Рось, Вільшанка, Ірдинка, Тясмин, Цибульник. Ліві притоки: Трибуж, Супій, Сула, Псел, Ворскла, Самара.

- 1 Прочитай і відгадай загадку. Запиши слово-відгадку — назву річки в Україні. Усно обґрунтуй свою відповідь.

З північних сторін я мандрую,
впливаю, цілу Україну бачу, споглядаю.
Відвідую міста, що славні давниною,
і Київ наш великий, осяяний красою.
Як Запоріжжя і Херсон пройду —
у Чорне море шлях я свій веду. _____

- 2 Прочитайте уривок із вірша Тараса Шевченка. Розкажіть одне одному, що ви знаєте про річку Дніпро.

Реве та стогне Дніпр широкий,
сердитий вітер завива,
додолу верби гне високі,
горами хвилю підійма.

- ✓ Доповніть і запишіть речення.

Річка Дніпро — _____

- 3 Прочитайте уважно текст.

Це цікаво знати! Давні греки називали Дніпро Борисфен (той, що тече з півночі). Німецький історик Шрамм вважав, що Дніпро мав такі три давні назви: Варос, Данос, Славута. У народних піснях та козацьких літописах річку шанобливо величали: Козацький шлях, Велика ріка, Козацький брат.

- ✓ Поставте кілька запитань за змістом тексту. Усно дайте на них відповіді.

4 Прочитай уважно текст.

Дніпро — одна з найбільших річок Європи, найдовша в Україні. Загальна довжина річки — 2201 км. Упродовж 991 км вона протікає по території України. Дніпро впадає в Чорне море.

Це велика рівнинна ріка з повільною й спокійною течією. Вона тече серединою України, з півночі на південь. Правий берег Дніпра підноситься на 100–150 м. Він порізаний глибокими долинами і ярами та заліснений, утворює мальовничий гірський краєвид. Лівий берег низький, піщаний, часто вкритий сосновим лісом.

Уздовж берегів Дніпра розташовано такі міста України: Київ, Черкаси, Дніпро, Запоріжжя, Кременчук.

- Доведи, що поданий текст є науковим описом. Відповідай за поданим зразком.

Цей текст є науковим описом, тому що _____

5 Добери і запиши заголовок до поданого тексту.

6 Дайте усні відповіді на запитання.

1. Яким може бути зачин цього тексту?
2. Про що необхідно сказати в основній частині наукового опису?
3. Про що можна сказати в кінцівці наукового тексту-опису?

- 7** Запиши слова, які можна використати в тексті, щоб уникнути повторення іменника *Дніпро*.

Урок 13. ВИБІРКОВИЙ ПЕРЕКАЗ ТЕКСТУ

Пригадай! Переказати вибірково означає відтворити тільки якусь із частин пропонованого тексту.

▮ Прочитай текст. Поясни назву тексту.

ЗАХИСТІМО НАШУ ПЛАНЕТУ!

Чи думав хто з вас, як багато значить для людини те, що ми називаємо природою? Ліси та гори, поля та луки, моря та річки — усе це знайомі, рідні картини, з якими пов'язане святе поняття — Батьківщина.

Але мало просто любити природу. Мало милуватися нею. Її ще треба оберігати, охороняти, допомагати їй боротися з багатьма труднощами й небезпеками.

Якщо не думати про завтрашній день, не берегти природні багатства, то вони швидко вичерпаються: землі втратять родючість, річки й озера обміліють чи забрудняться відходами заводів і фабрик. Навіть повітря, яким ми дихаємо, також може забруднюватися, і це дуже небезпечно для здоров'я людини.

Ми завжди повинні пам'ятати, що природа — це наш дім, і від того, хороші ми з вами господарі чи ні, залежить його існування.

В усьому світі і у нас в Україні створено заповідники, заказники, природні й національні парки, пам'ятки природи.

Заведено також Червоні книги, до яких внесено рідкісні види рослин і тварин, що особливо потребують охорони.

Багато корисного може зробити для природи кожна людина, і ви, юні друзі, також можете. Це не лише шпаківні та годівниці. Це — і посаджене вами дерево, і врятовані мальки, і дбайливо вилікувана козуля...

Слід завжди пам'ятати, що охорона природи — це не тимчасовий захід, а постійна напружена робота. Це бажання зберегти родючу землю, незабруднену воду, чисте повітря, світле майбутнє планети Земля (за Михайлом Воїнственським).

✓ Самостійно добери й запиши інший заголовок до цього тексту.

2 Розкажіть одне одному, про що розповідається в тексті. Поставте кілька запитань до змісту тексту і дайте на них відповіді.

3 Прочитай переказ тексту, написаний учнем. Зверни увагу, про що в ньому розповідається. Зроби висновок.

Природа — це наш дім, який ми маємо берегти, як хороші господарі. Саме від нас залежить його благополуччя.

Для збереження природи в усьому світі й у нас в Україні створено заповідники, заказники, природні й національні парки. Заведено також Червоні книги, до яких внесено рослини і тварин, що потребують охорони.

Кожна людина може зробити для природи багато корисного. Це — шпаківні та годівниці. Це — посаджені дерева, врятовані мальки, дбайливо вилікувані тварини...

Охорона природи — це постійна напружена робота. Це бажання людини берегти рідну землю, чисту воду, свіже повітря, світле майбутнє планети Земля.

4 Порівняйте переказ тексту з авторським текстом. Дайте відповіді на запитання.

1. Чи можна цей переказ вважати повним? Чому? _____

2. Яку частину тексту переказав учень? _____

Підготуйтеся до вибіркового переказу цієї частини тексту.

5 Добери й запиши заголовок до цієї частини тексту.

6 Склади план вибіркового переказу. Запиши його.

УРОК 14. РЕДАГУВАННЯ ТЕКСТУ

Візьми до уваги! **Редагування** — внесення змін до тексту з метою його вдосконалення.

1 Прочитайте текст. Замініть слово, що повторюється в тексті, синонімами.

Етикет норми поведінки і правила ввічливості. Етикет передбачає вміння чемно поводитися в товаристві, гарні манери, вихованість, вишуканий смак, правильне мовлення, вірність своєму слову, ввічливість. Правил етикету безліч. Кожному необхідно дотримуватися правил етикету. Етикет має свої слова-синоніми в українській мові: *гречність, чемність, вихованість*.

✓ Прочитайте вдосконалений текст.

2 Прочитайте текст. Замініть слово, що повторюється.

Ніщо не обходиться нам так дешево й не цінується так дорого, як ввічливість.

Ввічливість — це особлива мова людських взаємин. Правила ввічливості не можна просто завчити й використовувати час від часу. Бути ввічливим — означає бути доброзичливим до людей, поважати їхню думку, оберігати гідність, бути терпимим до навколишніх і вимогливим до себе.

Справжня ввічливість передбачає внутрішній такт і почуття міри — саме ці якості підкажуть тобі, що можна, а чого не можна робити або говорити в тій чи іншій ситуації (за *Анною Єланською*).

✓ Використовуйте іменники та утворені від них прикметники: *гречність, вихованість, уважність, чуйність*.

✓ Повторно прочитайте вдосконалений текст.

3 Прочитай текст. Удосконали його, уникаючи повторів.

ЦІНА УСМІШКИ

Усмішка нічого не коштує, але багато дає. Усмішка збагачує тих, хто її отримує, не збіднюючи при цьому тих, хто нею обдаровує. Усмішка триває мить, але в пам'яті залишається інколи назавжди. Ніхто не є багатий настільки, щоб обійтися без усмішки. Усмішка створює щастя в домі, породжує атмосферу доброзичливості в ділових взаємостосунках

і служить паролем для друзів. Усмішка — відпочинок для втомлених, денне світло для тих, хто занепав духом, сонячний промінь для сумних.

✓ Повторно прочитай удосконалений текст.

4 Прочитай текст. Удосконали його, уникаючи повторів словосполучення *мобільний телефон*. Запиши їх.

Мобільний телефон — сучасний засіб спілкування. _____ нині є майже у кожної людини. Пам'ятай, що ні твій успіх, ні твій авторитет не залежать від марки _____. А ось зіпсувати свій авторитет ти можеш дуже легко за допомогою _____, причому будь-якої моделі. Особливо тоді, коли ти забудеш вимкнути звук _____ під час спектаклю або концерту, на уроці, в музеї чи інших громадських місцях.

5 Прочитайте текст. Поясніть, як можна його удосконалити.

Дружба — одна з найбільших людських цінностей. В основі справжньої дружби — щирість і безкорисливість. Зав'язати дружбу легко, зберегти її важче. Дружба міцніє з роками. Увага й турбота, довіра й підтримка — ось те підґрунтя, на якому зростає дружба.

✓ Запишіть удосконалений текст.

6 Прочитайте текст. Зверніть увагу на повторення в ньому слова *бесіда*.

Бесіда — це розмова з кимось про щось.

Щоб стати чудовим співрозмовником, необхідно дотримуватися важливих правил бесіди. Насамперед, під час бесіди не перебивай того, хто говорить. Вести бесіду — це мистецтво, в основі якого лежить не стільки вміння говорити, скільки вміння слухати. Під час розмови виявляй свій інтерес до теми бесіди. Важливо в ході бесіди зберігати спокій і витримку.

- ✓ Удоскональте текст, уникаючи повторів. Прочитайте вдосконалений текст.

7 Прочитай текст. Удоскональ його.

Інтернет — гігантська комунікаційна система. За допомогою Інтернету щохвилини спілкуються мільйони людей з усіх континентів. Через Інтернет здійснюється листування за допомогою електронної пошти. Інтернет — це джерело інформації. Можливості Інтернету в здобутті будь-якої інформації справді безмежні.

- ✓ Запиши два останні речення.

8 Прочитай текст. Удоскональ його.

Театр — це особливий світ зі своїми традиціями. У театр найкраще приходити за 30 хвилин до початку спектаклю, щоб спокійно, без поспіху здати одяг, придбати програмку. Щоб налаштуватися на спектакль, перейнятися атмосферою театру, повільно обійди холи й роздивися фотографії акторів та сцен зі спектаклів. Постарайся зайти до зали театру після першого дзвінка, щоб не турбувати глядачів, які вже зайняли свої місця. У театрі під час вистави необхідно вимкнути мобільний телефон. Отже, вимкни свій мобільний телефон і насолоджуйся справжнім мистецтвом, яке дарують тобі актори театру.

- ✓ Запиши три речення (на вибір), у яких подано важливу інформацію про поведінку в театрі.

9 Прочитай текст. Відредагуй його.

Усі люблять одержувати подарунки. Але вручати подарунки ще приємніше. Подарунок — це одна з форм вияву любові, вдячності, подяки й поваги. Якщо ти вкладаєш у подарунок вигадку, дотепність, винахідливість, його неодмінно оцінять. Звичайно, добре було б наперед дізнатися про побажання і смак людини, яку ти хочеш порадувати своїм подарунком. Уміння вручати і приймати подарунок у край потрібне в житті.

Запиши удосконалений текст.

10 Прочитай текст. Відредагуй його усно, уникаючи повтору того самого слова.

Протягом усього життя нас супроводжує книжка. Першу книжечку нам прочитали батьки. Згодом ми й самі навчилися читати книжку і тепер частенько забігаємо до бібліотеки. Книжка — це невичерпна скарбниця знань. Любіть книжку! Шануйте книжку!

Книжка — ваш найкращий друг. А яка твоя улюблена книжка?

Запиши кілька речень, відповідаючи на останнє запитання.

Урок 15. Текст-розповідь «Подорож у місто своєї мрії»

Візьми до уваги!

Слова-синоніми

Подорож (пересування пішки або за допомогою транспортних засобів по місцях, віддалених від чийогось постійного місця проживання).

Подорожування, мандрівка, мандри, мандрівочка, вояж.

Путь (процес такого пересування).

Похід (піша подорож).

Поїздка (подорож верхи або на якомусь транспорті).

Експедиція (із спеціальною метою, спеціальним завданням).

Прогулянка (легка, приємна).

1 Розкажіть одне одному, які думки виникають у вас, коли ви чуєте слово **туризм**. Запишіть ці слова.

2 Склади з поданих слів речення і дізнайся про точне значення слова **туризм**. Запиши це речення.

Туризм — за, своїй, певними, по, маршрутами, це, за, країні, подорож, або, кордон.

3 Розкажіть одне одному, чи любите ви подорожувати. Дайте відповіді на запитання.

1. Де ти любиш подорожувати?
2. З ким тобі подобається мандрувати?
3. Коли тобі до вподоби здійснювати подорож?

4 Запиши назви міст України, які ти хотів би / хотіла б відвідати.

5 Складіть розповідь про уявну подорож у місто своєї мрії (за вибором). Подумайте, про що будете писати твір, який тип тексту будете створювати.

✓ Дайте відповіді на запитання.

1. Про що будете розповідати на початку тексту-розповіді в зачині?
2. Про що будете розповідати в основній частині?
3. Яке місто відвідають туристи? Що вони побачать?
4. Про що потрібно повідомити в кінцівці тексту-розповіді?
5. Чим саме сподобається туристам подорож?

6 Поміркуйте і розкажіть про уявну подорож у такій послідовності.

1. Хто буде подорожувати?
2. З ким діти будуть здійснювати подорож?
3. Який маршрут подорожі?
4. Якими видами транспорту вони будуть користуватися?
5. Чим закінчиться подорож?
6. Які враження будуть у туристів після подорожі?

✓ За потреби можете скористатись опорними словами.

Іменники: подорож, екскурсія, вокзал, потяг, автобус, задоволення.

Прикметники: цікава, історичні, гарний, приємні, доброзичливі.

Дієслова: подорожувати, мандрувати, їхати, сподобалось, мріяти, здійснитись.

7 Самостійно склади й запиши план тексту.

Урок 16. Розповідь з обґрунтуванням власної думки «Мій улюблений телевізійний проєкт»

- 1** Прочитай і відгадай загадку Лесі Вознюк. Запиши слово-відгадку. Обґрунтуй свій вибір.

Що за дім, що за дім —
що дверей немає в нім?
А якщо нема дверей —
звідки стільки там людей?
Виглядають у вікно:
— Йдіть дивитися кіно. _____

- Назви інші слова, що починаються з *теле-*.

- **2** Розкажіть про свої улюблені телевізійні передачі. Запишіть їх назви.

- **3** Розкажіть одне одному про свій улюблений телевізійний проєкт (наприклад, «Голос. Діти», «Діти проти зірок»).

- 4** Дай відповіді на запитання.

1. Чи ти був/була учасником/учасницею музичного телевізійного проєкту або іншого конкурсу?

2. Чи хочеш брати участь у таких телевізійних змаганнях? Поясни чому.

- **5** Побудуйте діалог «Які ти маєш таланти?». Театралізуйте його.

- 6** Запиши, як ти розвиваєш свої здібності і таланти.

Урок 17. Текст-міркування «Чому мені подобається власне ім'я»

Дізнайся більше!

Найчастіше вживані імена імена в Україні

Жіночі: Анастасія, Софія, Анна, Вікторія, Вероніка, Яна, Соломія, Злата, Марта, Юлія, Марія, Ольга, Христина, Дарина, Діана, Катерина, Дарія, Олександра. **Чоловічі:** Павло, Олег, Олександр, Максим, Святослав, Денис, Владислав, Юрій, Богдан, Іван, Володимир, Дмитро, Петро, Артем, Арсен, Ярослав, Назарій, Матвій, Андрій, Тимофій.

1 Прочитай і відгадай загадку. Запиши слово-відгадку.

Де б не був, воно зі мною. Знаю, що мене гукають,
Я ношу його з собою. коли його називають. _____

✓ Поясни, яке значення має ім'я в житті кожної людини.

2 Поясни зміст прислів'я.

Твоє ім'я — твій друг.

3 Прочитай задачу. Розв'яжи її. Скажи, скільки дітей навчається у твоєму класі. Які вони мають імена?

У нашім класі два Івани,
два Назари, три Степани,
три Катрусі, три Аліни,
п'ять Андріїв, дві Поліни,
вісім Ліз і дві Софійки,
але — жодної Марійки.
І лише один Віталій.
Скільки всіх нарахували? _____

✓ Випиши з вірша спочатку імена дівчат, а потім — хлопців. Розкажи, які із цих імен тобі найбільше подобаються. Поясни чому.

 4 Поміркуйте, як правильно сказати. Поясніть чому.

1. Ім'я красить людину.

2. Людина красить ім'я.

5 Прочитай вірш Алли Свашенко. Дізнайся про походження імен. Розкажи, що означає твоє ім'я.

Галина — *спокійна, міцна* — Валентина,
Наталія — *рідна, морська* — то Марина,
а Зоя — *життя, чистота* — Катерина...
Софія — *премудра*, а Клара — *ясна* —
ось що означають дівчат імена...

...Костя, наприклад, — це значить *постійний*,
Кирило — *господар і мужній* — Сашко,
Степан — це *вінок*, а *бадьорий* — Гришко.
А Петрик — то *камінь, хоробрий* — Андрій...

 6 Розкажіть одне одному, що цікавого ви знаєте про своє ім'я.

✓ Запишіть форми свого імені, які звучать мелодійно й милозвучно та найбільше вам подобаються.

7 Дай відповіді на запитання.

1. Чому тобі подобається власне ім'я?

2. Чим саме воно привабливе для інших людей?

3. Чи можна сказати, що ім'я людини дорожче за найбільше багатство?

Чому?

4. Чому власне ім'я для тебе є найкращим?

8 Усно побудуй текст-міркування про своє ім'я за поданим початком (твердженням). Наведи свої докази. У висновку зазнач, чому власне ім'я для тебе є найкращим.

Мені подобається власне ім'я.

ЗМІСТ

I СЕМЕСТР

Урок 1.	Докладний переказ тексту «Як краса врятувала берізки»	3
Урок 2.	Текст-розповідь на основі спостережень за природою «Золота осінь»	5
Урок 3.	Складання коротких письмових повідомлень	7
Урок 4.	Складання зв'язних висловлювань	9
Урок 5.	Текст-розповідь «Калина — символ України»	12
Урок 6.	Текст-опис за світлиною. Науковий опис голуба	14
Урок 7.	Складання текстів письмових привітань	16

II СЕМЕСТР

Урок 8.	Текст-міркування «Чому важливо бути доброю людиною»	19
Урок 9.	Складання текстів письмових запрошень	21
Урок 10.	Складання зв'язних висловлювань за поданим зачином або кінцівкою	23
Урок 11.	Докладний переказ тексту «Якого кольору слова?»	26
Урок 12.	Науковий опис річки Дніпро	29
Урок 13.	Вибірковий переказ тексту	32
Урок 14.	Редагування тексту	35
Урок 15.	Текст-розповідь «Подорож у місто своєї мрії»	39
Урок 16.	Розповідь з обґрунтуванням власної думки «Мій улюблений телевізійний проєкт»	42
Урок 17.	Текст-міркування «Чому мені подобається власне ім'я»	44

Навчальне видання

ВАШУЛЕНКО Микола Самійлович, ДУБОВИК Світлана Григоріївна

У СВІТІ РІДНОГО СЛОВА

Зошит із розвитку мовлення

4 клас

У посібнику використано матеріали із сайту *freepik.com* і зображення ©shutterstock таких авторів: 4LUCK, AkimD, Babich Alexander, Bodor Tivadar, Crazy nook, Cube29, Foxyliam, Save nature and wildlife, wowow.

Редактор *О. Трофімова*
Технічний редактор *Л. Аленіна*
Коректор *О. Сєверцева*
Комп'ютерна верстка *К. Мирончик*

Формат 84x108¹/₁₆. Ум. друк. арк. 5,04.
Обл.-вид. арк. 4,50. Наклад 50 040 пр.
Зам. № 11391.

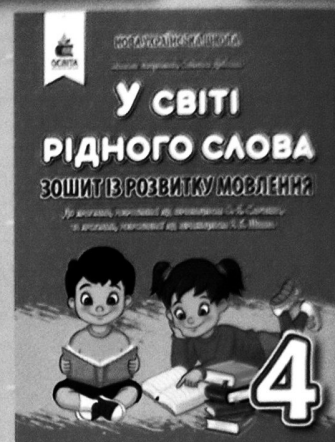
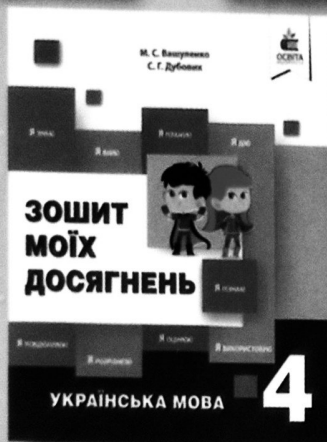
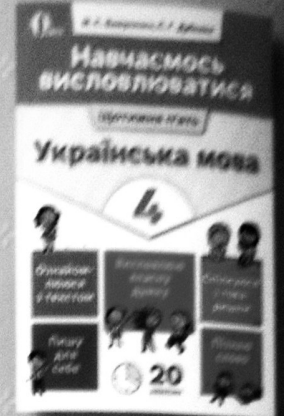
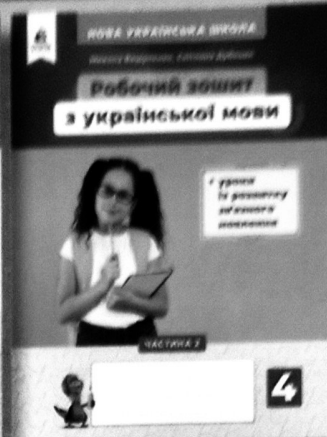
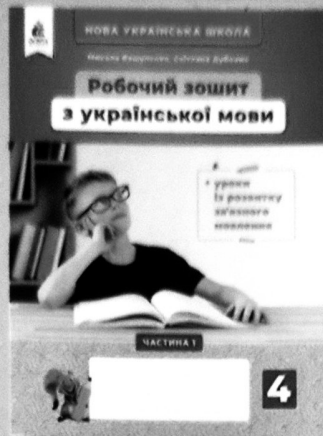
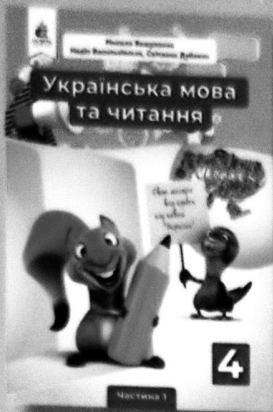
ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва: 04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано ТОВ «Поліпрінт».
Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 1250 від 27.02.2003 р.
04074, м. Київ, вул. Лугова, 1А

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКТ

РЕЗУЛЬТАТИВНА ОСВІТА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сінгапурська математика

Я дослідник 2.0

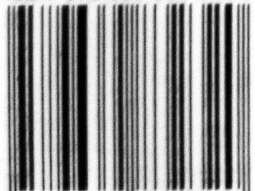

Я досліджую світ

ДОЛУЧАЙТЕСЬ → ja-doslidnik.com

ISBN: 978-966-983-232-0

9 789669 832320

торговий дім
«Освіта-Центр+»

З питань придбання навчально-методичної літератури можна звертатися:
ТОВ «ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+»
osvita-center.com.ua; osvita@osvita-center.com.ua
тел.: (044) 209-76-49; (099) 553-33-96;
(098) 961-73-18; (067) 401-75-41.